

NÁSLEDNÍK TRÓNU FRANTIŠEK FERDINAND D'ESTE V STROPKOVE PRED 110 ROKMI¹

Nadežda JURČIŠINOVÁ

Jedným z pamätných dní mesta Stropkov² je deň návštevy následníka rakúsko-uhorského trónu, synovca vtedy panujúceho Františka Jozefa I. – Františka Ferdinanda d'Este.³ Dôvodom jeho pobytu boli vojenské manévry v septembri 1911.

Na príchod následníka habsburského trónu sa Stropkovčania pripravovali už od začiatku roku 1911. Mestečko dostalo na svoje zveladenie štátny príspevok, aby sa mohlo čo najlepšie pripraviť na prijatie vzácných hostí. Poprední činitelia Stropkova na čele s richtárom Jozefom Žanonym ho efektívne využili.⁴ Investície použili na vybudovanie kanalizácie, dali opraviť a rozšíriť vodovod, vyrovať cesty a vybetónovať chodníky, bol zregulovaný aj potok pretekajúci cez mestečko, verejné osvetlenie sa posilnilo o päť petrolejových a štyri liehové pouličné lampy, do poriadku sa dali aj protipožiarne nádrže, opravili sa verejné studne. V mestečku i na prístupových cestách v jeho okolí postavili namiesto drevených mostov železobetónové.

V pôvodných plánoch na prípravu manévrov sa uvažovalo s tým, že sa na cvičení zúčastní sám cisár František Jozef I. a že bude spolu so svojim synovcom Františkom Ferdinandom d'Este ubytovaný práve v Stropkove. Stropkovčania sa veľmi snažili, aby uvítanie a podmienky ubytovania najvyšších predstaviteľov monarchie a vedúcich osobností rakúsko-uhorskej armády boli na vysokej úrovni. Veľkou rekonštrukciou prešiel aj goticko-renesančný (hradný) kaštieľ a jeho okolie. Na vnútorné zariadenie kaštieľa dozeral hlavný slúžny okresu Tomáš Maloňai. Domy na Hlavnej ulici boli opravené a vybielené, dostali pekné mrežové brány, a stala sa z nej Kossut Lajos utca. Všade sa čistilo a upratovalo. Vysadením líp sa vyzdobil areál kostola.

-
- 1 Príspevok vznikol v rámci projektu APVV č. 19-0058 *Multietnicita a multikonfesionalita a ich vplyv na spoločenský, politický a kultúrny vývoj okrajových oblastí v prvej polovici 20. storočia (na príklade východného Slovenska a Podkarpatskej Rusi)*.
  - 2 Prvá písomná zmienka o meste pochádza z 12. 3. 1404. Vtedy mal Stropkov už charakter mestečka, privilegovanej lokality, ktorú uhorský kráľ Žigmund Luxemburský latinsky nazýval opidum. O štyri roky neskôr v obsažnejších Žigmundových listinách mestečko Stropkov s tridsiatkovou (colnou) stanicou a pevnosťou – hradom bolo strediskom rozsiahleho panstva, ku ktorému patrilo 30 dedín a hrádok Modré Pole, centrum bývalého samostatného panstva. Názov mesta je odvodený od slovanského mena Stropek.
  - 3 František Ferdinand d'Este bol najstarším synom brata Františka Jozefa I. Karola Ludvíka. Narodil sa 18. 12. 1863 v rakúskom meste Graz. Patril k málo obľúbeným arcivojvodom. Bol proti dualizmu a obklopoval sa príslušníkmi nemaďarských národov, jedným z nich bol popredný predstaviteľ slovenského národného hnutia Milan Hodža. V tzv. belvedérskej dielni pripravoval plán na federalizáciu rakúsko-uhorskej monarchie.
  - 4 Jozef Žanony bol richtárom Stropkova od roku 1879. Narodil sa 1837, jeho otec bol stavebný inžinier a deda staviteľ kostolov v Hornom Uhorsku. Pôvodne bol učiteľom v Ďapalovciach a do Stropkova sa priženil.

Prvý autor stropkovských dejín Eduard Ungváry sa vyjadril, že Stropkov sa týmito zmenami posunul o polstoročie dopredu.

Vynovený a upravený Stropkov očakával začiatok manévrov a najmä príchod následníka trónu, lebo v tom čase sa už vedelo, že sa ich panovník zo zdravotných dôvodov nezúčastní. Žiaľ, richtár Jozef Žanony sa už tejto udalosti nedočkal, keďže deň pred jeho príchodom do Stropkova 11. septembra 1911 zomrel.

Následník trónu spolu s členmi generálneho štábu a so svojim osobným sprievodom prišiel do Stropkova 12. septembra 1911. Po ceste z Bardejova cez Svidník boli následník so sprievodom veľkolepo vítaní zástupmi ľudí a slávnostne vyobliekanými mešťanmi a vidiečanmi z okolitých obcí. Cesta, po ktorej prechádzali, bola vyzdobená zástavami s erbom Uhorska a Zemplínskej župy, ktorej hlavný župan Július Mecner následníka oficiálne privítal. Potom nasledovali hlásenia podžupana, hlavného slúžneho a vysokých dôstojníkov.

František Ferdinand d'Este bol ubytovaný v jednej z izieb stropkovského kaštieľa. Ubytovali tu i členov jeho osobného sprievodu a niektorých členov generálneho štábu. Ďalší členovia štábu a vysokí dôstojníci mali zabezpečené ubytovanie v najbohatších a najvplyvnejších stropkovských rodinách. Ďalší vysokí dôstojníci boli spolu so svojimi sluhami ubytovaní u rôznych bohatších obyvateľov mestečka, niektorí členovia dôstojníckeho zboru našli ubytovanie vo františkánskom kláštore, iní zase bývali v rodinách advokáta, obvodného notára, richtára, riaditeľa školy a i. Poddôstojníkom slúžili na ubytovanie baraky pri škole, jedna časť mužstva bola ubytovaná v detskej opatrovni, druhá časť bývala v stanoch na severnom konci mestečka. Kancelárie poddôstojníkov boli v pracovných miestnostiach hlavnoslužnovského úradu a školy, kde bola aj stanica telefónu a telegrafu. Dôstojnícku jedáleň zriadili v záhrade františkánskeho kláštora, poddôstojnícku v škole a na školskom dvore bola poľná kuchyňa vojska.

Manévrov cisárskych vojsk v okolí Stropkova a Svidníka sa zúčastnilo asi 100 tisíc mužov s množstvom vojenskej techniky a proviantu, ako aj 20 000 koní. Išlo o súčasť armádneho cvičenia prebiehajúceho v celej rakúsko-uhorskej monarchii na rozsiahlom území od Innsbrucku po Sedmohradsko, chorvátsku Rijeku a Przemysl v Haliči, v Čechách a na celom území Slovenska. Samotný Stropkov i jeho okolie sa zmenili na vojenský tábor. Na manévroch v okolí Stropkova sa zúčastnil aj dobrovoľný automobilový zbor pod vedením grófov Gejzu a Alexandra Andrášiovcov. Vďaka tomu mohli Stropkovčania na uliciach obdivovať na tú dobu moderné dopravné prostriedky.

Vojenské manévry boli slávnostne ukončené 15. septembra 1911. Podľa vyjadrenia následníka trónu sa znamenite vydarili a nasledujúci deň 16. septembra odcestoval v poobedňajších hodinách cez Bardejov, Žilinu a Bratislavu do Viedne. Členovia generálneho štábu, príslušníci dôstojníckeho a poddôstojníckeho zboru i radoví vojaci postupne opúšťali mestečko až do 18. septembra 1911.

O necelé tri roky po cisárskych manévroch, kde sa kládol dôraz na nacvičovanie odrazenia predpokladaného útoku ruských vojsk z Haliče na územie Horného Uhorska, sa hra stala skutočnosťou. Začala sa prvá svetová vojna. Predchádzala im udalosť opäť spätá s následníkom trónu Františkom Ferdinandom d'Este a vojenskými manévrami, ktoré uskutočnili pri Srbsku. Počas návštevy následníka trónu v Sarajeve bol naňho a jeho manželku českú šľachtičnú Žofiu Chotkovú 28. júna

1914 uskutočnený atentát, po ktorom obaja zomreli. Udalosť sa stala jednou zo zá-
mienok na rozpútanie prvej svetovej vojny 28. júla 1914.

Použitá literatúra:

BEŇKO, Ján a kol. *Stropkov. Monografia mesta*. Martin : Gradus, 1994, s. 129 – 133.

ISBN 80-901392-5-6

BEŇKO, J. – DURKAJ, J. *Stropkov a okolie*. Košice, 1978.

SLEPCOV, Igor. K problematike I. svetovej vojny na východnom Slovensku v rokoch
1914 – 1915. In *Historie a vojenství*, 3, 1993. Praha 1993.

GALANDAUER, Ján. *František Ferdinand d'Este následník trůnu*. Praha : Litomyšl : Pa-
seka, 2000.